

Myceliumkevers, knotssprietkevers en schimmelvreters aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Mycetophagidae, Colydiidae & Endomychidae)

Willy Troukens

Abstract. Mycetophagidae, Colydiidae and Endomychidae at the westside of Brussels, Belgium (Coleoptera)

Since 1979 one species of Mycetophagidae, three species of Colydiidae and two species of Endomychidae were found at the westside of Brussels: *Typhaea stercorea* (Linnaeus, 1758), *Aulonium trisulcum* (Geoffroy, 1785), *Cerylon histeroides* (Fabricius, 1792), *Cerylon ferrugineum* Stephens, 1830, *Sphaerosoma pilosum* (Panzer, 1793), and *Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758). All these beetles are living mostly under musty bark.

Résumé. Mycetophagidae, Colydiidae et Endomychidae à la périphérie ouest de Bruxelles, Belgique (Coleoptera)

Depuis 1979 une espèce de Mycetophagidae, trois espèces de Colydiidae et deux espèces d'Endomychidae furent observées dans la zone occidentale de Bruxelles: *Typhaea stercorea* (Linnaeus, 1758), *Aulonium trisulcum* (Geoffroy, 1785), *Cerylon histeroides* (Fabricius, 1792), *Cerylon ferrugineum* Stephens, 1830, *Sphaerosoma pilosum* (Panzer, 1793) et *Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758). En général, tous ces coléoptères vivent sous les écorces envahies par les moisissures.

Key words: Belgium – faunistics – Mycetophagidae – Colydiidae – Endomychidae – Coleoptera.

Troukens, W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht.

Mycetophagidae

Voor de echte keverliefhebbers vormt de verborgen wereld onder losse, schimmelige boomschors een dankbaar prospectieterrein. Heelwat fytofage en carnivore keversoorten houden er zich schuil en brengen er het grootste deel van hun leven door.

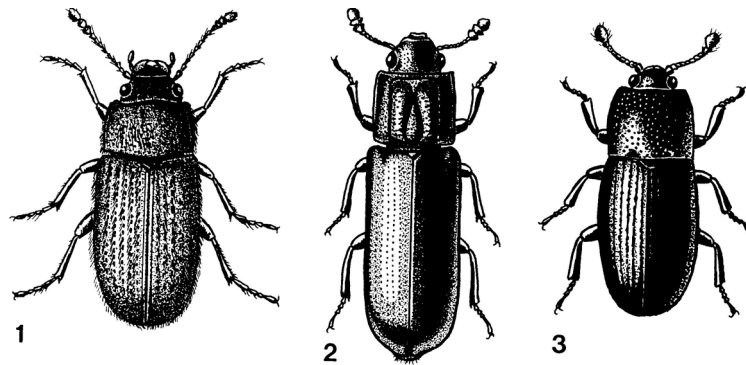
Een typische familie van dit biotoop zijn de myceliumkevers (Mycetophagidae). Dit zijn kleine, lang-ovale insecten met een fijne beharing. De sprietten zijn 11-ledig en aan de spits verdikt met een 2- tot 5-ledige knots. Bij de wijfjes zijn alle tarsi 4-ledig; bij de mannetjes zijn de voortarsi 3-ledig (Keer 1930: 548).

De Mycetophagidae worden in Midden-Europa vertegenwoordigd door 14 soorten (Harde & Severa 1982: 182). Aan de westrand van Brussel trof ik tot nu toe alleen de volgende soort aan:

1. *Typhaea stercorea* (Linnaeus, 1758) (fig. 1)

Deze myceliumkever is de enige inlandse soort uit het geslacht *Typhaea*. Hij is eenkleurig geel tot roestrood. Zijn lengte varieert van 2,5 tot 3 mm. De sprietten eindigen op een 3-ledige knots. Dit kevertje is licht gewelfd en wordt gekenmerkt door de fijne bestippeling en de aanliggende beharing. De dekschilden vertonen zwakke puntstrepen en rijen met wat langere, opstaande

haartjes. *T. stercorea* is een kosmopoliet maar in de natuur vrij zeldzaam. Hij wordt vooral gevonden op schimmelende plantenresten in schuren, stallen en kelders (Harde & Severa 1982: 182). Ik ving dit kevertje twee keer met een lichtval: te Dilbeek op 30.VIII.1983 en te Anderlecht op 09.VIII.1997.

Figuren 1–3. 1.– *Typhaea stercorea* (Linnaeus, 1758); 2.– *Aulonium trisulcum* (Geoffroy, 1785); 3.– *Cerlyon histeroideus* (Fabricius, 1792).

Colydiidae

Bij het wegnemen van losse schors ontdekt men gewoonlijk wel enkele knotssprietkevers (Colydiidae). Dit zijn meestal kleine, langwerpige insecten met 11-ledige sprieten voorzien van een 2- tot 3-ledige eindknots. Bij de hieronder besproken soorten zijn de tarsen 4-ledig. De kevers leven in de boorgangen van schorskevers en zijn ook wel aan te treffen tussen korstmossen, onder bladeren, in stro, compost en boomzwammen (Evers 1942: 190–191).

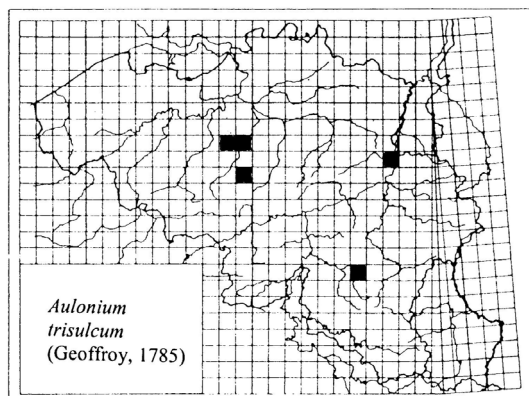
Volgens Harde & Severa (1982: 182) zijn in Midden-Europa 39 Colydiidae bekend. Aan de westrand van Brussel noteerde ik de 3 volgende soorten:

1. *Aulonium trisulcum* (Geoffroy, 1785) (fig. 2)

Deze slanke, bruinrode knotssprietkever van 4,5 à 7 mm valt onmiddellijk op door de 4 stevige lengtestrepen op het halsschild. Kop, halsschild en dekschilden zijn fijn bestippeld. De dekschilden vertonen bovendien fijne, regelmatige stippelrijen.

A. trisulcum leeft achter iepenschors in de gangen van de grote en de kleine iepenspintkever, *Scolytus scolytus* (Fabricius, 1775) en *Scolytus multistriatus* (Marshall, 1802) (Keer 1930: 559).

Vogt (1967: 210) beweert dat *A. trisulcum* in Europa overal zeldzaam is. In Frankrijk zou de kever evenwel overal voorkomen (Aubert 1971: 92). In Nederland zijn alleen vondsten bekend uit Limburg en Zeeland (Brakman 1966: 125). In Belgische keverlijsten wordt *A. trisulcum* zelden vermeld (fig. 2a). Na Wereldoorlog I kwam dit insect nochtans algemeen voor in de Brusselse iepenlanen (Everts 1922: 239); dit was blijkbaar een gevolg van de verwoestende iepenziekte van 1918.

Figuur 2a. Verspreiding van *Aulonium trisulcum* (Geoffroy, 1785) in België.

In 1979 woedde de iepenziekte opnieuw in alle heftigheid. In het voorjaar van 1981 onderzocht ik tientallen dode iepen met vraatgangen van *S. scolytus* maar van *A. trisulcum* vond ik toen geen enkel spoor. Uiteindelijk ving ik te Dilbeek op 18.VII.1983 2 ex. op menglicht en op 09.VIII.1997 opnieuw 1 ex. op dezelfde plek in mijn kleine Heath-val. Aan de westrand van Brussel is de kever beslist een zeldzaamheid.

2. *Cerylon histeroides* (Fabricius, 1792) (Platte houtknotskever) (fig. 3)

De platte houtknotskever is 1,8 à 2,3 mm lang. Hij is langwerpig, zwakgewelfd en glanzend zwart. Niet uitgekleurde exemplaren zijn geheel roestrood. De sprieten eindigen op een 2-ledige knots. Sprieten, poten en tasters zijn in de regel bruingeel. Het halsschild is bestippeld en vertoont twee zwakke basaalindrukken. De dekschilden vallen op door krachtige puntstrepen die naar achter toe wat afzwakken.

C. histeroides staat bekend als een verdelger van allerhande schorskevers. In Europa is hij overal algemeen (Vogt 1967: 214). Men vindt hem vooral onder losse schors van beuken en eiken; ook wel in molm, in mest en in nesten van de rode bosmier, *Formica rufa* L. (Reclair 1951: 291–292). In verzwakte dennen jaagt hij op larven van de dennenscheerder, *Blastophagus piniperda* (Linnaeus, 1758) (Keer 1930: 569).

In mijn collectie bevinden zich 3 ex. van *C. histeroides*. De eerste vond ik op 14.II.1981 te Sint-Jans-Molenbeek onder losse wilgenschors; de twee andere te Dilbeek op 25.IV.1981, eveneens onder schors.

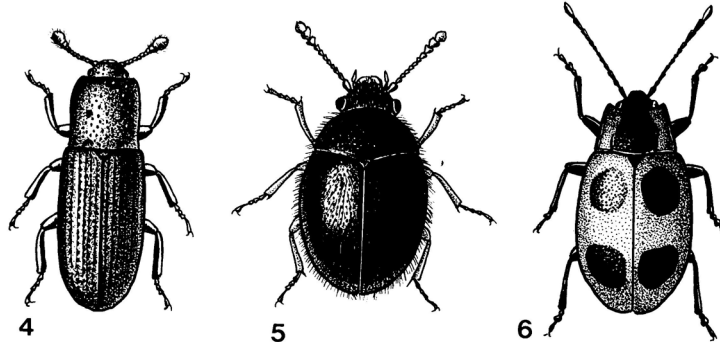
3. *Cerylon ferrugineum* Stephens, 1830 (fig. 4)

C. ferrugineum is slanker dan *C. histeroides* en meet 1,4 à 2 mm. Zijn kleur is steeds geheel roestrood. Het halsschild is bestippeld; het vertoont in het midden twee wazige vlekjes en achteraan twee zwakke basaalindrukken.

Dit kevertje is niet zeldzaam. Het houdt zich vooral schuil onder losse schors van beuken en berken (Keer 1930: 570); ook wel onder schors van naaldbomen (Vogt 1967: 215). Marc Lodewyckx verzamelde in het Zoniënwoud, nabij het Rood Klooster te Oudergem, op 16.VI.2004 3 ex. onder schors van een oude, dode eik. Te Anderlecht ontdekte ik op 08.II.1981 2 ex. onder schors van lijsterbes en op 18.VI.1984 1 ex. op een vlierstruik. In de Wolfspuiten te Dilbeek telde ik op 21.III.2005 9 ex. onder berkenschors, samen met 2 ex. *Rhizophagus dispar* (Paykull, 1800) (Rhizophagidae).

Endomychidae

Een andere boeiende keverfamilie is die van de schimmelvreters (Endomychidae). Deze kevertjes worden gekenmerkt door hun ovale of halfkogelige vorm en vertonen soms felle kleuren. De sprieten zijn gewoonlijk 11-ledig met een 3-ledige knots of geleidelijk verdikt naar het uiteinde toe. De tarsen zijn 4-ledig; uitzonderlijk ook 3-ledig (Keer 1930: 571).

Figuren 4–6. 4.– *Cerylon ferrugineum* Stephens, 1830; 5.– *Sphaerosoma pilosum* (Panzer, 1793); 6.– *Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758).

Zowel de imago's als de larven leven in paddestoelen, boomzwammen of achter schors tussen mycelium (Aubert 1971: 104). De twee inlandse *Lycoperdina*-soorten vindt men uitsluitend in stuifzwammen (Vogt 1967: 226).

Endomychidae zijn vooral te vinden in tropische bosgebieden. Wereldwijd zijn 600 soorten bekend (Lyneborg 1977: 124), 30 soorten in Europa (Bilý 1990: 152) en een tiental in België (Brakman 1966: 126). Aan de westrand van Brussel stelde ik sinds 1979 de aanwezigheid vast van de volgende twee soorten:

1. *Sphaerosoma pilosum* (Panzer, 1793) (fig. 5)

Dit zwarte kevertje is halfkogelig en licht ovaal van vorm. Het is slechts 1,4 à 1,6 mm lang. Sprieten, tasters, poten en dijen zijn bruinachtig. De sprieten eindigen op een 3-ledige knots. Kop, halsschild en dekschilden vertonen een schuine beharing en zijn duidelijk bestippeld.

S. pilosum leeft onder afgevallen bladeren, mos of schimmelig sprokkelhout (Harde & Severa 1982: 182). In Nederland werd hij met het sleepnet verzameld op dopheide en gezeefd uit nesten van de zwarte houtmier, *Lasius fuliginosus* Latr. (Keer 1930: 572).

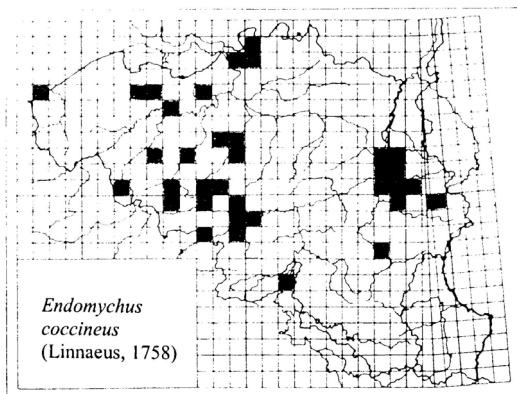
Hoewel het onze algemeenste *Sphaerosoma*-soort is, wordt dit kevertje weinig opgemerkt. Aan de Brusselse westrand heb ik *S. pilosoma* maar één keer gevonden, nl. 1 ex. te Dilbeek op een viooltje op 17.IV.1985.

2. *Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758) (Viervlekkige schimmelvreter) (fig. 6)

Deze opvallende schimmelvreter is langwerpig ovaal en tamelijk gewelfd. Hij is 4 à 6 mm en men kan hem allicht verwarren met een lieveheersbeestje. Het halsschild is glimmend rood met een brede, zwarte middenband. De dekschilden zijn eveneens rood, elk met 2 zwarte vlekken. Opvallend zijn de vrij lange, dunne sprieten die naar het uiteinde toe iets dikker worden, zonder een knots te vormen. De poten zijn zwart of pekbruin.

E. coccineus komt voor in heel Europa (Lyneborg 1977: 124). Hij is vooral te vinden onder schimmelende schors van dode beuken, berken en wilgen; dikwijls vele exemplaren op één plaats (Keer 1930: 577-578). In Nederland en in Laag-België is dit insect zeer zeldzaam. In de bosgebieden van Henegouwen, Midden-Brabant en in het Luikse is het echter een gewone verschijning (fig. 6a).

Sinds 1979 noteerde ik dit kevertje haast jaarlijks in verschillende bosjes te Anderlecht en te Dilbeek. Ik vond hem van februari tot einde juli onder schors van wilgen, populieren en in vermolmde stronken. Remi Guinez signaleerde me ook enkele vangsten te Vorst-Brussel op 22.V.1992 en 10.V.1993. Tijdens zwoele, zomerse dagen kiezen de kevertjes het luchtruim. Men kan ze dan vinden op enige afstand van hun biotoop. Zo vond ik te Dilbeek op 05.VI.1980 1 ex. op een ruit van een schoolgebouw en op 29.VII.2005 2 ex. in mijn kleine Heath-val, eveneens te Dilbeek.

Figuur 6a. Verspreiding van *Endomychus coccineus* (Linnaeus, 1758) in België.

Dankwoord

Informatie en gegevens voor dit artikel werden mij vriendelijke bezorgd door Willy De Prins (Leefdaal), Konjev Desender (KBIN, Brussel), Remi Guinez (Vorst, Brussel), Marc Lodewyckx (Stabroek) en Eric Meuris (Gentbrugge). Voor de verspreidingskaarten werd gedeeltelijk gebruik gemaakt van het kaartje door Verstraeten *et al.* (1973: 731) en de gegevens uit de collecties van het KBIN, Departement Entomologie te Brussel. Hartelijk dank!

Bibliografie

- Aubert, L. 1971. *Atlas des Coléoptères de France, Belgique, Suisse*. — Boubée & Cie., Paris (VI).
- Bilý, S. (vert. N. Akoa) 1990. *Coléoptères*. — Gründ, Paris.
- Brakman, P. J. 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. — *Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging*, Amsterdam.
- Evers, A. M. J. 1942. *Nederlandse Kevers*. — Littera Scripta Manet, Amsterdam.
- Everts, E. 1922. *Coleoptera Neerlandica*. De schildvleugelige insecten van Nederland en het omliggende gebied, derde deel. — Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
- Harde, K. W. & Severa, F. (vert. J. Huizenga) 1982. *Thieme's kevergids*. — Thieme & Cie., Zutphen.
- Keer, P. M. 1930. *Calwer Keverboek*. — Thieme & Cie., Zutphen.
- Lyneborg, L. 1977. *Kevers in kleur*. — Moussault, Baarn.
- Reclair, A. 1951. *Kevers*. — N. V. Zonnewende, Kortrijk.
- Verstraeten, C., Boosten, G. & Gaspar, C. 1973. *Atlas provisoire des insectes de Belgique*, Carte no. 731, *Endomychus coccineus* (L.). — Faculté des Sciences agronomiques de l'Etat, Zoologie et Faunistique, Gembloux.
- Vogt, H. 1967. Mycetophagidae. Colydiidae. Endomychidae. — In: Freude, Harde & Löhse, *Die Käfer Mitteleuropas*, Band 7. — Goecke & Evers Verlag, Krefeld.
-